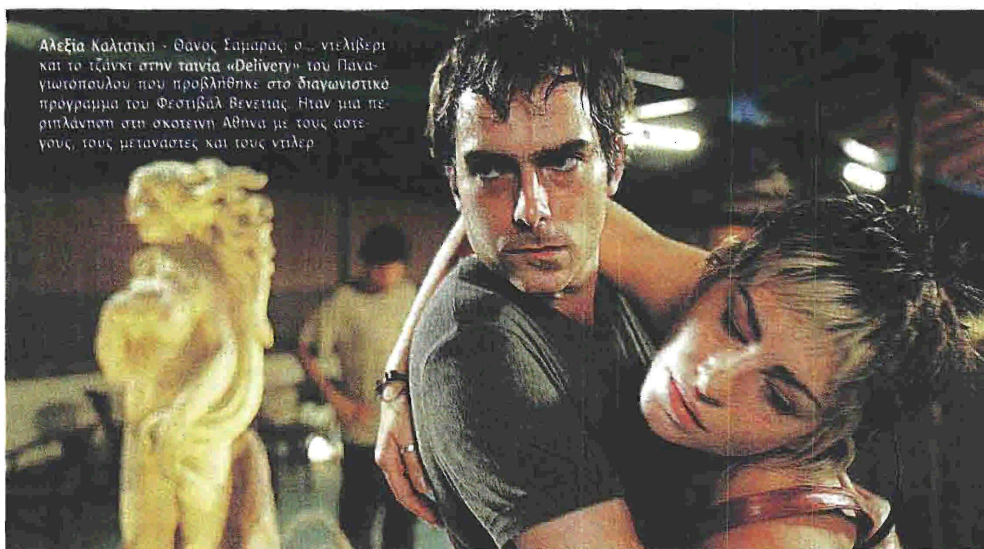

Της Μιχέλας Χαριτουλάρη
 mcharit@dolnet.gr

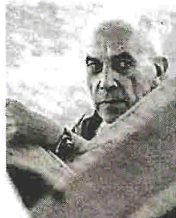
Αλεξία Καλιτσίκη - Θάνος Σαμαράς ο... ντελιβερι και το τζάνκι στην ταινία «Delivery» του Παναγιωτόπουλου που προβλήθηκε στο διαγωνιστικό πρόγραμμα του Φεστιβάλ Βενετίας. Ήταν μια περιπλανηστή στη σκοτεινή Αθήνα με τους άστεγους, τους μετανάστες και τους ντίλερ

Πάντα με τη μεριά της ζωής

Μονάρτη, αρχές του '60. Στην ταβέρνα «Ζορμπάς ο Έλληνας», ένας μακριμάλλης νεαρός ντυμένος τσολλάς κορεύει μαζί με άλλους, για να έρθουν στο κέφι οι γάλλοι πελάτες. Το όνομά του, Νίκος Παναγιωτόπουλος. Κοιτά του ένας πιο κοινός και βλοσυρός, που «φαίνεται ότι από τότε είχε το χάρισμα να πείθει το άλλο τον κόσμο για το τολάντο του», τραγουδάει Χατζιδάκι. Είναι ο Θόδωρος Αγγελόπουλος. Μαζί θα πάνε το πρωί στη Σορβόνη να παρακολουθήσουν τα μαθήματα φιλομοιγίας του Ζορζ Σαντού και μετά θα κωθούν στην περίφημη γαλλική ταινιοθήκη. Μια δεκαετία αργότερα, θα ξεκαρπίσουν ανάμεσα στους κορυφαίους σκηνοθέτες του Νέου Ελληνικού Κινηματογράφου (NEK) σφραγίζοντας με τις επιτυχίες τους τις δύο κυρίαρχες τάσεις του, την πολιτική και την κοινωνική. Τέτοιες εικόνες θα βρει κανείς δεκάδες στο αυτοβιογραφικό βιβλίο *Από το κλίμα: των ακρίστων* του Νίκου Παναγιωτόπουλου, ο οποίος ανοίγει τις πόρτες της δημιουργικής του κουζίνας (Εκδ. Πατάκι) αποδεικνύοντας ότι στα 68 του ξέρει να τυλίγει τους αναγνώστες, όπως ήξερε από τα 24 του να τυλίγει τους θεατές του.

Σκηνοθέτης από τους πλέον παραγωγικούς, υπέρμαχος του λεγόμενου κινηματογράφου του δημιουργού, κουλτουριάρης αλλά όχι εγκεφαλικός, που κέρρισε τη διεθνή αναγνώριση αλλά γνώρισε και το γιοχάκιμα, ο Παναγιωτόπουλος αναπλάθει τις πε-

ριπέτειές του ως κινηματογραφιστή με ζηλευτή γλαφυρότητα και οικονομία. Μιλάει για χρόνια αναβρασμού που σε αφηνίζουν, για ιδέες που σε ωριμάζουν, για προσωπικότητες που σε εμπνέουν, για βιβλία που σε αλλάζουν, για γυναίκες-μούσες όπως η Μαριάννα του, και ξεκλειδώνει μία μία τις ταινίες του, αλλά ταυτόχρονα αναστοχάζεται τις καλλιτεχνικές επιλογές του. Ο αναγνώστης τον παρακολουθεί να συνομιλεί με τα κινήματα και τους μύθους της εποχής του

Ο διάσημος ντοκιμαντερίστας Κρις Μαρκέρ

(νουβέλ βαγκ, Αντονιόνι, Μπρεσόν, Μαρκέρ, Μάης του '68 κ.ο.κ.), να καθάλαει το κύμα και έπειτα να χαράζει την προσωπική του πορεία: να προτιμά από την Ιστορία τις «ιστοριούλες», όπως λέει, εγκαταλείποντας ταυτόχρονα την προοπτική μιας διεθνούς καριέρας. Η γενιά του κατηγορήθηκε ότι αλληθώριζε προς τη Γαλλία, ο Παναγιωτόπουλος όμως επιμένει στη σημασία των πνευματικών και πολιτικών ζυμώσεων που έβγαζαν την Ελλάδα από την εσωστρέφειά της. Σε αυτό το πλαίσιο αναδείχθηκε, μαζί με τους Λιαρόπουλο, Αγγελόπουλο, Μαρκετάκη, Νικολαΐδη, Βρεττάκο, Πανουσόπουλο, Φέρρη, Κωνστανταράκο, Νόλλα, Παπαστάθη κ.ά. που ήθελαν, και τελικά κατάφεραν, να εκθρονίσουν τον παλιό εμπορικό κινηματογράφο ώσπου... τους έφαγαν οι διαφορετικές φιλοδοξίες τους. Εκείνο που μένει, παρ' όλα αυτά, στον αναγνώστη όταν κλείνει τούτο το βιβλίο δεν είναι ο εκφυλισμός ενός καλλιτεχνικού κινήματος

(του NEK), αλλά η ζωντάνια ενός καλλιτεχνικού κόσμου που αναζήτησε το στίγμα του και νοιάστηκε περισσότερο για το πώς θα εκφραστεί, παρά για το πώς θα πλουτίσει.

«Υπάρχουν καλλιτέχνες που ξέρουν περισσότερα απ' όσα μπορούν να κάνουν, άλλοι που κάνουν περισσότερα απ' όσα ξέρουν, κι άλλοι, σαν εμένα, που κάνουν λιγότερα απ' όσα μπορούν. Ημουν πάντα με τη μεριά της ζωής». Ο Νίκος Παναγιωτόπουλος γνωρίζει ότι οι κινηματογραφικοί ήρωες είναι πιο ερεθιστικοί όταν είναι ατελείς παρά τέλει, οπότε σκηνοθετεί τον εαυτό του στο βιβλίο του ξεγυμνώνοντάς τον τόσο όσο χρειάζεται για να αναδείξει τη γοητεία του. Κόντρα στο πρότυπο της γενιάς του, δεν καμώνεται πως έγινε θυσία για την τέχνη ούτε πως στρατεύτηκε σε ένα αριστερό όραμα, δηλώνει «ανυπόμονος» όπως ο πατέρας του και «αδιάλλακτο πνεύμα αντιλογίας» όπως η μητέρα του, για να τονίσει ότι ζούσε πάντα «σαν μια λαμπάδα αναμμένη και από τις δύο μεριές». Κι όμως, διαβάζοντας αυτή την παρλιό αυτοβιογραφία του διακρίνει κανείς κάτω από τις γραμμές μια αυθεντική καλλιτεχνική φύση. Έναν σκηνοθέτη λιγότερο ευρωλιγούρη και πολύ πιο σεμνό και γενναίο από πολλούς της σειράς του (όταν μιλάει, λ.χ., για τους συγγραφείς που τα βιβλία τους τον ενέπνευσαν Κο-

σερί, Νόλλα, Ραπτόπουλος, Παπαγιώργης, Φάις, Δημητρίου). Έναν σκηνοθέτη που διδάσκει εδώ, τη διαχείριση της αποδοκιμασίας και της εμπορικής αποτυχίας χωρίς κανένα ναρκισσομανικό παρανωρισμένης ιδιοφυΐας. Έναν σκηνοθέτη που ξέρει να υπερασπίζει τα μικρά, αφιλόδοξα (sic) θέματα και αισθητά αδύναμος να ερμηνεύσει τον κόσμο. Μόνο να τον δείξει προσπαθεί, αλλά αλλιώς: με όλο του το μυστήριο και από καινούργια κάθε φορά γωνία. Αποδέιξη, οι 15 ψαγμένες ταινίες του από τη μικρού μήκους «Κυριακή» που έγινε το διε-

θνές διαβατήριό του (1965) και τα αμφιλεγόμενα «Χρώματα της ίριδας» (1974) ή τους βραβευμένους στο Λοκάρνο «Τεμπελίδες της εύφορης κοιλάδας», μέχρι το «Ονειρεύομαι τους φίλους μου» που αποδοκιμάστηκε στην Ελλάδα όχι όμως στα ξένα φεστιβάλ, αλλά και το δημοφιλές «Αυτή η νύχτα μένει», το προβληματισμένο «Delivery» και τα φωτεινά «Όπως φορούσε η Αθίνας» (2009). Ταινίες οι οποίες χάρισαν όχι ένα απρόσωπο κοινό, αλλά πολλούς θεατές-συνενοχούς.

Σινεμά χωρίς δεσμά

Η Πολιτεία δεν ζήτησε ποτέ να συμβουλευτεί την πείρα του Παναγιωτόπουλου και πιθανόν εκείνος να μην ανταποκρινόταν. Ωστόσο, κλείνει αυτό το τόσο εξομολογικό βιβλίο με μια επίγευση κριτικής (χωρίς να συμμετέχει στην κίνηση των Κινηματογραφιστών στην Ομίχλη). Οι περισσότερες ταινίες που βλέπει, λέει, είναι συμβατικές, άτολμες και υποταγμένες στην αισθητική των παραγωγών. Αλλά ευτυχώς, «μια νέα γενιά κινηματογραφιστών έχει αρχίσει να δειχνει τα δόντια της. Μου έχει κάνει εντύπωση η αγάπη του ενός στα έργα των άλλων. Ο ανταγωνισμός τους είναι ενόσω άλλο επιπέδου και το ταλέντο τους είμαι σίγουρος ότι θα παρασύρει τον κινηματογράφο προς τα εκεί που του αξίζει». Προτείνει λοιπόν στην Πολιτεία, «αντί να μετράει ψήφους, συμφέροντα, κραυγές και αντιδράσεις, να βοηθήσει αυτό το κύμα να δώσει τα έργα που έχει να δώσει, χωρίς άμεσα ανταποδοτικά όφελος και χωρίς αυθεντίας να το καταπέσει και να το καθοδηγήσει». Και στους κινηματογραφιστές επισμαίνει: «Όσο πιο λίγα χρήματα κοστίζει μια ταινία τόσο πιο ελεύθερος δημιουργικά αισθάνεται».

«Όταν κινηματογραφεί κάποιος την οδό Πανεπιστημίου και το αποτέλεσμα δεν είναι τίποτα άλλο από την οδό Πανεπιστημίου, πρέπει σοβαρά να αναρωτηθεί για το κινηματογραφικό του μέλλον», γράφει ο Νίκος Παναγιωτόπουλος